

Djurfabriker medför risk för allt värre pandemier

Det finns en mängd teorier om hur pandemier, inklusive corona, har uppstått. Be Nordling reflekterar kring corona, industriellt jordbruk och globala beroendeförhållanden

Den här våren förligen välldde coronan till en pandemi. Coronaviruset, coronaepidemin, coronakrisen. Så känns situationen, och så beskrivs den. Likt en naturkatastrof har den slagit ned, liksom många epidemier före den och många andra som vi inte ännu sett. Men är en pandemi verkligen att likna vid en naturkatastrof?

Mänsklighetens historia är fylld av farsoter av såväl större som mindre mått – pesten, spanska sjukan, mässling, polio. Listan är lång, och sjukdom är förvisso ett ofrånkomligt element i mänskligt liv. Å andra sidan kan de framsteg som den medicinska vetenskapen gjort med rätta beskrivas som livsomvälvande. Mitt uppe under krisen är de frågor vi främst står inför de omedelbara frågorna om hur vi ska klara av situationen, hur vi ska ta oss ur krisen och komma vidare. Men det är inte bara ekonomins framtid som är öppen, utan också dess roll i pandemiers uppkomst väcker frågor.

Teorier om coronavirusets ursprung

Det finns de som talar om en evolutionär tryckkokare som redan länge sjudit och bubblat. De hävdar att de epidemier och pandemier mänskligheten drabbas av inte alls är bara en slump och att de kommer att bli allt värre – men också att de inte behöver vara ett ofrånkomligt öde.

Teorierna om coronavirusets ursprung är många; somliga vildare än andra, många politiserade. En sak som man i alla fall vet med säkerhet är att viruset, precis som många andra patogener som lett till pandemier, har "hoppat" till mänskliga från något djur. Ett annat – orelaterat men gemensamt – drag i flera av ursprungsteorierna är det stråk av rasism som framkommer gentemot asiater i allmänhet och kineser i synnerhet: de som äter vilka smutsiga djur som helst och håller till på skumma, ohygieniska marknader. Också den här diskursen är bekant sedan tidigare, till exempel från beskrivningar av primitiva afrikaner som spridit sjukdomar som hiv och ebola i sin jakt på *bushmeat*, kött från alla

möjliga djur, allt från råttor och fladdermöss till större vilt, såsom apor, antiloper och bufflar.

I kölvattnet av svininfluensan för ett drygt decennium sedan beskrev en svensk professor i virologi, **Björn Ohlson**, epidemin som en "generalrepetition för det som komma skall". I likhet med många andra med kunskap på området har han gjort gällande att industriell djurhållning banar väg för pandemier av ständigt eskalerande proportioner.

Det stämmer visserligen att många sjukdomsepidemier direkt eller indirekt har härrört från vilda djur. Frågan om orsaker och uppkomst har ändå långt djupare rötter än man kan utläsa av de direkta värddjuren (såsom fladdermöss), och fokuset på bruk såsom *bushmeat* är inte bara ett utslag av eventuell rasism utan faktiskt vilseledande, eftersom det hindrar oss från att se det mer övergripande system som bidrar till sårbara samhällen och möjliggör storskaliga pandemier.

Det finns ingen vildmark

Evolutionsbiologen **Rob Wallace** har skrivit en bok om kopplingarna mellan modern djurhållning och epidemier, *Big Farms Make Big Flu*. Han menar att epidemierna grovt taget kan indelas i två grupper, de som uppstår inom själva det industriella jordbruket och de som orsakas indirekt och så att säga uppstår i dess utkanter. Den första gruppen handlar om sjukdomar som fågelinfluensan och svininfluensan, som spritts via uppfödningssystem. Dessa djurkomplex är extrema monokulturer – miljön i dem består främst av stål och cement där enorma antal djur av samma art och genetiskt relativt homogena står tätt, tätt packade. Eventuella naturliga spärrar för smittspridning saknas, och från ett sjukt djur kan smittan enkelt ta sig vidare.

Den andra källa till epidemier som Wallace beskriver är (mer eller mindre) indirekta effekter av det industrialiserade jordbruket: genom avskogning och röjning av ny mark förstörs ekosystem och biodiversiteten krymper till förmån för fodergrödor och betande boskap. Krympande habitat betyder ändå inte att de djur som levat där automatiskt försvinner. De gör sitt bästa för att anpassa sig, många jagas för konsumtion. Oavsett hur blir kontaktytorna mellan dessa djur och människor fler och större, direkt eller via de djur som människor håller. Som skribenterna bakom en anonymt författad text i den kinesiska tidskriften *Chuang* hävdar: det finns ingen vildmark. Så gott som hela jorden är underordnad kapitalistiska värdekedjor, därför att alla dessa kedjor på sätt eller annat och mer eller mindre direkt är länkade till alla ekosystem. Det kan handla om de vilda djur som lever i närheten av djurfabriker och smittar djuren där via olika sekret, om jakt på alltmer "exotiska" djur på grund av ökande köttkonsumtion – eller, som Wallace påpekar, om småskaliga underleverantörer vars djur går fritt och i kontakt med vilda djur smittas av någon ny patogen.

Också här är steget kort till en oriktig idé. Det är lätt att föreställa sig att det ökande jakt-

trycket på vilda djur eller den växande globala efterfrågan på kött mer generellt handlar om ett hämningslöst begär efter kött. Vi ska ändå inte glömma att expansion är ett element i kapitalismens väsen. Om efterfrågan skapar utrymme för utbud, är det omvända lika sant: ökad produktion kräver ökad konsumtion, och den ekonomi som vill växa behöver nya eller expanderande marknader. Efterfrågan på *bushmeat* har dessutom ökat precis av den orsaken att storskaliga produktionsenheter konkurrerar med och ofta tränger undan traditionella näringar. När folk inte längre kan fiska eller odla som de hittills gjort, tvingas de söka sig nytt levebröd – däribland just vilda djur.

Att erkänna beroenderelationer

De matvanor som lätt kan ses som upphovet till pandemier måste alltså sättas i relation till den kontext där de förekommer. Människor agerar inte oberoende av sitt sammanhang, och rådande ekonomiska villkor tvingar ofta människor att agera destruktivt för att helt enkelt överleva. Och – det är trivialt, men måste ändå sägas här – det är viktigt att komma ihåg hur tätt vi alla är förbundna. Även om vi gärna tänker oss att pandemierna ju alltid uppstår "där borta" (där de har större farmer, äter mer exotiska djur, har mindre reglerade marknader eller en mer diktatorisk statsledning eller vad helst vi vill säga) spelar det egentligen ingen roll i en värld där det längsta avståndet från en punkt till en annan ändå inte är ens en dygnsresa långt. Om det är något coronakrisen borde lära oss, är det att enbart solidariteten kan bära oss på sikt.

Dessa omständigheter blottar dessutom en skev bild vi ofta rör oss med när det kommer till människa och djur eller natur – en bild där vi, människorna, står avskilda från övriga varelser. I situationer som den pågående krisen tvingar verkligheten oss ändå att se på vilka sätt vi också är förbundna med såväl de andra djuren som med naturen. Naturen och djuren finns inte enbart runt omkring oss, i vår omgivning, utan står på många sätt i direktkontakt med oss. Virologen Ohlson hävdade att vi, om vi ska ha den sortens djurhållning som vi har, egentligen skulle vara tvungna att "läsa in saker och ting", det vill säga helt isolera de djur som används inom produktion – vilket han menade att naturligtvis medför ytterst vanskliga moraliska spörsmål.

Frågan är ändå om det ens vore möjligt, det där med att låsa in saker och ting. För i just detta avseende – i vår gemensamma sårbarhet – kunde man säga att vi faktiskt är ett. Det kan räcka med att en länk i kedjan brister för att hundratusentals djur ska nödslaktas eller en hel värld stängas ned på obestämd tid. Det ligger samtidigt något hisnande i tanken att inget är starkare än sin svagaste länk, att vi genom att skydda de mest sårbara samtidigt skyddar alla. Samma insikt borde vi bära med oss när arbetet mot klimatkrisen fortsätter – att vi bara genom att trygga förutsättningarna för allehanda livsformer kan skapa ett system och en värld som är trygg även för människor.

Be Nordling översätter och skriver

